

การวิเคราะห์สถานการณ์การจัดฟันแฟชั่นและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

Situation Analysis of Fashionable Orthodontics and Related Law Enforcement

ประเสริฐ กิตติประภัสร์ Prasert Kittiprapas

กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่

Health Consumer Protection and Pharmacy Department, Phrae Provincial Health Office

Email: prasert57102@gmail.com

รับต้นฉบับ 21 มิถุนายน 2562 ปรับปรุง 1 สิงหาคม 2562 รับผิดชอบ 24 ตุลาคม 2562

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการจัดฟันแฟชั่นที่มีการใส่ลวดดัดฟันแฟชั่น วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดฟันแฟชั่น ศึกษากระบวนการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี และเสนอการแก้ไข้ปัญหา โดยดำเนินการระหว่างมกราคม - ตุลาคม 2559 เป็นการวิจัยเอกสารและวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างกระทรวงสาธารณสุขจำนวน 77 คน ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 76 คนและกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ 1 คน ระหว่างวันที่ 31 กรกฎาคม 2552 - 31 ธันวาคม 2558 ผลการศึกษาพบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาจัดฟันแฟชั่น 7 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ร.บ.เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 และ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งแต่ละฉบับจะมีหน่วยงานรับผิดชอบและจัดการปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ จากผลการดำเนินคดี 103 คดี พบว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจตาม พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 ร้อยละ 96.1 ในการจัดการกับสถานที่ให้บริการ พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 ร้อยละ 92.2 เพื่อจัดการกับผู้ให้บริการ พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ร้อยละ 57.3 ในการจัดการกับสินค้าลวดดัดฟันแฟชั่น ซึ่งการจัดการโดยกฎหมายแต่ละฉบับขึ้นอยู่กับบริบทของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่กระทำผิด อย่างไรก็ตามพบว่า กฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับปัญหาการจัดฟันแฟชั่น จึงควรปรับปรุงกฎหมาย ดังนี้ (1) แก้ไขคำนิยาม "ขาย" ตามมาตรา 3 และแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมตามมาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (2) แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 (3) ประกาศให้สินค้าลวดดัดฟันหรือวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดฟันแฟชั่น ให้เป็นเครื่องมือแพทย์ตามมาตรา 4 และมาตรา 6 (10) แห่ง พ.ร.บ.เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551

คำสำคัญ: การจัดฟันแฟชั่น ลวดดัดฟันแฟชั่น การบังคับใช้กฎหมาย

Abstract

This study aimed to study about the related laws and responsible agencies on fashionable orthodontics with fashionable dental braces to conduct the situation analysis of their problematic issues, study the law enforcement process in the prosecution of pseudo-orthodontics with fashionable dental braces, and propose such problems solving. Documentary study and survey research were conducted. Survey data were collected through the questionnaires about the prosecutions on fashionable orthodontics with fashionable dental braces during July 31st, 2009 to December 31st, 2015. The sample group was 77 officers of the Ministry of Public Health: 76 samples from the Provincial Public Health Offices and 1 sample from the Department of Health Service Support. The results showed that there were 7 laws as related to the enforcement of the fashionable dental braces which included the Health Facility Act B.E. 2541 (1998), the Dental Profession Act B.E. 2537 (1994), the Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979), the Criminal code, the Criminal Procedure Code, the Medical Device Act B.E. 2551 (2008) and the Computer-related Crime Act B.E. 2550 (2007). Each law had different responsible agencies and handled the problems in each different situation. In 103 prosecution cases were enforcement by 96.1% on the service venues under the Health Facility Act, 92.2% on the service providers under the Dental Profession Act, and 57.3% on the fashionable dental braces under the Consumer Protection Act. The laws enforcement depended on the context of each event or circumstance of the offenses. However, the existing laws were incapable to handle the problems on fashionable orthodontics effectively. Therefore, the legislation improvement should be include: (1) edit the amendment definition "sales" under Section 3 and appoint the competent officers under Section 8 of the Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979) (2) appoint the competent officers under Section 6 of the Dental Profession Act B.E. 2537 (1994) and (3) make an announcement on the classification of fashionable dental braces or any materials used as medical device under section 4 and section 6 (10) of the Medical Device Act B.E. 2551 (2008).

Key words: fashionable orthodontics, fashionable dental braces, law enforcement

บทนำ

ตั้งแต่ปี 2547 เกิดกระแสนิยมการจัดฟันแฟชั่นขึ้นในประเทศไทย มีการขายสินค้าที่มีลักษณะเป็นลวดสแตนเลสใส่ลูกบิดสีหรือพลาสติกและสินค้าที่มีลักษณะเป็นแผ่นพลาสติกติดลวดดัดฟันไว้ด้านหน้าซึ่งเด็กวัยรุ่นนำมาใส่ในช่องปากตามแบบสมัยนิยมโดยเรียกกันว่า “ลวดดัดฟันแฟชั่น” กรมอนามัยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

ทันตแพทยสภา และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) จึงได้ส่งตัวอย่างสินค้าลวดดัดฟันแฟชั่นไปทำการทดสอบเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้บริโภค ผลปรากฏว่า มีการตรวจพบสารปนเปื้อนซึ่งเป็นโลหะหนักหลายชนิด เช่น ตะกั่ว พลวง ซีลีเนียม โครเมียมและสารหนู เป็นต้น ส่วนวัสดุที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่ไม่ได้มาตรฐาน อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ

ช่องปากของผู้บริโภค อีกทั้งไม่มีอุปกรณ์ยึดเกาะที่แข็งแรงเพียงพอ มีลักษณะการนำมอลงที่ฟันด้วยลวดที่ไม่แข็งแรง จึงมีโอกาสดังกล่าวจะหลุดลงคอและอาจทำให้เป็นอันตรายแก่ชีวิตได้ ทั้งนี้ การตัดฟันที่ถูกต้องนั้น จะต้องกระทำโดยทันตแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญและมีวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งการใส่ลวดดัดฟันโดยไม่มีการดูแลรักษาที่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือผลเสียด้านสุขอนามัยของฟันหรืออวัยวะในช่องปากได้⁽¹⁻²⁾ จากการศึกษาลักษณะพื้นผิวและการปล่อยไอออนโลหะของอุปกรณ์จัดฟันแพชชั่นและอุปกรณ์จัดฟันมาตรฐานในน้ำลายเทียม⁽³⁾ พบว่า ลวดจัดฟันแพชชั่นทั้งที่เป็นลวดแข็งและลวดอ่อนนั้นมีองค์ประกอบหลัก คือ Iron (Fe) และ Chromium (Cr) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบในลวดเหล็กไร้สนิม และพบ Nickel (Ni) และ Titanium (Ti) เป็นองค์ประกอบหลักของลวด Ni - Ti ในอุปกรณ์จัดฟันมาตรฐานแต่ไม่พบในลวดอ่อนแพชชั่น พบว่า ที่บริเวณผิวของอุปกรณ์จัดฟันแพชชั่นจะมีการกร่อนลึกกว่าอุปกรณ์จัดฟันมาตรฐาน และพบว่า มีการปลดปล่อย Ni จากแบร็กเกต (bracket) แพชชั่นสูงกว่าจากอุปกรณ์จัดฟันมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอุปกรณ์จัดฟันแพชชั่นไม่ได้มาตรฐาน อาจมีการปลดปล่อยไอออนโลหะบางชนิดที่อาจก่อให้เกิดพิษกับผู้ป่วย นอกจากนี้ยังมีรายงานว่า เมื่ออุปกรณ์จัดฟันแพชชั่นหลุด ผู้บริโภคบางรายจะใช้กาวตราช้างติดไปที่ฟันด้วยตัวเอง โดยส่วนประกอบในกาวเหล่านี้ คือ สารกลุ่ม “cyanoacrylate” เช่น methyl 2 - cyanoacrylate, ethyl 2 - cyanoacrylate ซึ่งเป็นสารอันตรายที่ทำให้เกิดการระคายเคืองได้ และอาจติดเชื้อที่เกิดจากอุปกรณ์ไม่สะอาด หรือเป็นแผลในช่องปาก เนื่องจากการเสียดสีของอุปกรณ์กับเหงือก เป็นต้น⁽⁴⁾

การบังคับใช้กฎหมายเพื่อดำเนินการกับการจัดฟันแพชชั่นนั้น สคบ.ได้ออกคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 1/2549 ห้ามขายสินค้าลวดดัดฟัน

แพชชั่นเป็นการชั่วคราว และให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งประสงค์จะขาย ผลิต ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายลวดดัดฟันแพชชั่น ทำการติดต่อกับ สคบ. โดยเร็วที่สุด เพื่อดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์ว่าสินค้านั้นไม่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค⁽²⁾ แต่ปรากฏว่าไม่มีผู้ประกอบธุรกิจรายใดติดต่อ สคบ. เพื่อทดสอบหรือพิสูจน์ว่าสินค้านั้นไม่อาจเป็นอันตราย สคบ. จึงได้ออกคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 10/2552 เพื่อยกเลิกคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 1/2549 และห้ามขายสินค้าลวดดัดฟันแพชชั่นเป็นการถาวรแก่ผู้บริโภค⁽⁵⁾ นอกจากนี้การจัดฟันนั้นจัดเป็นการประกอบวิชาชีพทันตกรรม ซึ่งต้องกระทำโดยทันตแพทย์เท่านั้น ตาม พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537⁽⁶⁾ และหากเปิดร้านหรือทำเป็นคลินิกก็จะเข้าข่ายเป็นการประกอบกิจการสถานพยาบาล และการดำเนินการสถานพยาบาลตาม พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541⁽⁷⁾ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายที่บังคับใช้ในการควบคุมการจัดฟันแพชชั่นดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถหยุดกระแสนิยมในเรื่องการจัดฟันแพชชั่นให้ลดน้อยลงไปได้ จากการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตใน search engine คือ Google เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559 โดยพิมพ์คำว่า "ดัดฟัน" พบว่า มีเว็บไซต์ที่มีข้อมูลการให้ความรู้ การขาย การทำ รวมทั้งกระตุถามตอบเกี่ยวกับการดัดฟัน 841,000 รายการ เมื่อพิมพ์คำว่า "จัดฟันแพชชั่น" ก็พบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 1,120,000 รายการ และเมื่อพิมพ์คำว่า "การทำพิมพ์ฟัน" ก็พบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 693,000 รายการ จะเห็นได้ว่า แพชชั่นที่เป็นลวดร้อยลูกบิดได้ลดน้อยลงไปโดยมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นการใช้เครื่องมือจัดฟันแพชชั่นที่เลียนแบบใกล้เคียงกับเครื่องมือที่ทันตแพทย์ใช้มากขึ้น มีขั้นตอนการทำยุ่งยาก ซับซ้อนมากขึ้น มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น รวมทั้งมีอันตรายที่เพิ่มขึ้นด้วย แต่ก็พบว่า ยังมีกระแสนิยมอยู่ทั้งการดัดฟัน การจัดฟัน และการพิมพ์ฟันด้วยตัวเองหรือโดยผู้ให้บริการที่เป็น

ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตกรรมหรือไม่ใช่ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตกรรม จึงศึกษาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย และสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดฟัน การจัดฟัน การพิมพ์ฟัน เพื่อหาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา ในเชิงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดฟันแพ้นั้นโดยตัวเองหรือไม่ โดยผู้ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตกรรม เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายหรือผลเสียด้านสุขอนามัยของฟันหรืออวัยวะในช่องปากต่อไป ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากฎหมายต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการจัดฟันแพ้นั้น (2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาการจัดฟันแพ้นั้น และ (3) เพื่อศึกษากระบวนการบังคับใช้กฎหมายในการดำเนินคดีการจัดฟันแพ้นั้น และสังเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะการจัดฟันแพ้นั้น

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยเอกสารและวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งดำเนินการระหว่าง มกราคม - ตุลาคม 2559

1. ทบทวนเอกสารและวิเคราะห์สาระสำคัญของกฎหมายและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดฟันแพ้นั้น

2. ศึกษาคดีต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข ที่เกี่ยวข้องกับการจัดฟันแพ้นั้นที่มีการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายระหว่าง 31 กรกฎาคม 2552 - 31 ธันวาคม

2558 (ตั้งแต่มีคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ 10/2552 เรื่อง ห้ามขายสินค้าลวดดัดฟันแพ้นั้น วันที่ 31 กรกฎาคม 2552) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลการดำเนินคดีการจัดฟันแพ้นั้นจากพนักงานเจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขรวม 77 คน โดยจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ทุกจังหวัด ๆ ละ 1 คน รวม 76 คน และกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) 1 คน

3. ทบทวนเอกสารและวิเคราะห์กระบวนการบังคับใช้กฎหมายในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการจัดฟันแพ้นั้น รวมทั้งสังเคราะห์ข้อเสนอในเชิงกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาการจัดฟันแพ้นั้น

ผลการศึกษา

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับการจัดฟันแพ้นั้น พบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีการจัดฟันแพ้นั้น จำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พ.ร.บ.เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยมีความเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีการจัดฟันแพ้นั้น (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความเกี่ยวข้องของกฎหมายที่มีต่อการดำเนินคดีการจัดฟันแพ้นั้นและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ที่	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	สถานที่ที่ใช้ในการจัดฟันแพ้นั้น	พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 (ประกอบกิจการสถานพยาบาลโดยไม่มีใบอนุญาตตามมาตรา (ม.)16 และดำเนินการสถานพยาบาลโดยไม่มีใบอนุญาตตามมา.24)	สบส. กระทรวงสาธารณสุข
2	ผู้ให้บริการจัดฟันแพ้นั้น	พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 (ประกอบวิชาชีพทันตกรรมโดยไม่มีใบอนุญาตตามมา.28)	ทันตแพทยสภา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
3	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดฟันแฟชั่น	พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (ขายสินค้าที่ห้ามขายตาม ม.56) พ.ร.บ.เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 (ผลิต นำเข้า ขาย เครื่องมือแพทย์ตาม ม.46, โฆษณาเครื่องมือแพทย์ โดยไม่มีใบอนุญาตตาม ม.56)	สคบ. สำนักงานกฤษฎามนตรี อย. กระทรวงสาธารณสุข
4	กระบวนการดำเนินคดี	ประมวลกฎหมายอาญา (เป็นเจ้าพนักงานตาม ม.1 (16)) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เป็นเจ้าพนักงานตาม ม.2 (16), มีหน้าที่สืบสวนตาม ม.2 (10), ม.17, ร้องขอออกหมายค้นตาม ม.59, ม.69 (1) (2), จับกุมผู้กระทำความผิดตาม ม.78 (1), ม.80)	กระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
5	การกระทำใดๆ ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (นำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จทำให้ประชาชนหลงเชื่อในข้อเท็จจริง ที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อประชาชนตาม ม.14 (1) หรือเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ หรือเกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชนตาม ม.14 (2))	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. สถานการณ์ปัญหาการจัดฟันแฟชั่น
จากข้อมูลการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายกรณีการจัดฟันแฟชั่น ระหว่าง 31 กรกฎาคม 2552 - 31 ธันวาคม 2558 ของพนักงานเจ้าหน้าที่ สสจ. และ สบส. ที่มีการตอบแบบสอบถามกลับมา 74 คน จาก 77 คน (ร้อยละ 96.1) พบว่า มีหน่วยงานที่มีการดำเนินคดีกรณีการจัดฟันแฟชั่น จำนวน 33 แห่ง จาก 74 แห่ง

(ร้อยละ 44.6) และมีจำนวนคดี 103 คดี โดยจำนวนคดีในปี 2553 - ปี 2555 จำนวนคดีลดลงมากเมื่อเทียบกับปริมาณในครึ่งปี 2552 (31 ก.ค. - 31 ธ.ค.) แต่ในปี 2556 จำนวนคดีเพิ่มมากขึ้นจนเกือบเท่าปริมาณในครึ่งปี 2552 และปี 2557 - 2558 มีแนวโน้มของจำนวนคดีเพิ่มขึ้นถึงระดับที่มากที่สุดในปี 2558 (ร้อยละ 31.1) (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สถานการณ์การบังคับใช้กฎหมายกรณีการจัดฟันแฟชั่น

เขตบริการสุขภาพ (จำนวนตอบ: แห่ง)	จำนวนหน่วยงาน ที่มีการดำเนินคดี (แห่ง)	จำนวนคดีในแต่ละปี พ.ศ.							จำนวน คดีรวม
		2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	
1 (8)	4	1	0	0	0	2	1	2	6
2 (5)	3	0	0	2	1	2	5	2	12
3 (5)	1	0	0	0	1	0	0	1	2
4 (7)	6	3	0	0	1	4	2	1	11
5 (7)	2	0	0	0	0	1	0	2	3
6 (8)	5	5	2	2	2	2	6	4	23
7 (4)	4	0	0	1	2	2	2	7	14

ตารางที่ 2 (ต่อ)

เขตบริการสุขภาพ (จำนวนตอบ: แห่ง)	จำนวนหน่วยงาน ที่มีการดำเนินคดี (แห่ง)	จำนวนคดีในแต่ละปี พ.ศ.							จำนวน คดีรวม
		2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	
8 (6)	2	1	3	1	0	0	2	3	10
9 (4)	3	0	0	0	0	0	1	4	5
10 (5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11 (7)	2	0	0	0	0	0	0	3	3
12 (7)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13 (1)	1	5	3	1	2	0	0	3	14
รวม 13 เขต (74)	33 (ร้อยละ 44.6)	15	8	7	9	13	19	32	103
ร้อยละ		14.6	7.8	6.8	8.7	12.6	18.4	31.1	100

หมายเหตุ ปีพ.ศ. หมายถึง ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ในแต่ละปี ยกเว้นปีพ.ศ. 2552 ตั้งแต่วันที่ 31 กรกฎาคม ถึง 31 ธันวาคม 2552

3. การบังคับใช้กฎหมายกรณีการจัดฟันแพ้น้ำ จำนวน 103 คดีที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดฟันแพ้น้ำ พบว่า เป็นข้อร้องเรียนของบุคคลต่อ สสจ.และ สบส. มากที่สุด (ร้อยละ 40.8) โดยขั้นตอนการดำเนินงานจะมีทั้งการที่หน่วยงานที่รับผิดชอบประสานให้ตำรวจสืบข้อเท็จจริงและที่ดำเนินการสืบข้อเท็จจริงเองในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน

สำหรับขั้นตอนการขอหมายค้น การวางแผนการจับกุม การจับกุม โดยดำเนินการร่วมกับตำรวจ พบว่า ประสานให้ตำรวจขอหมายค้น (ร้อยละ 52.4) ร่วมกับตำรวจในการวางแผนการจับกุม (ร้อยละ 89.3) ใช้วิธีปฏิบัติการอำพรางในการจับกุม (ร้อยละ 71.8) ร่วมกับตำรวจในการจับกุม (ร้อยละ 93.2) และไม่มีการนำทันตแพทย์มาร่วมปฏิบัติการ (ร้อยละ 55.3) (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายกรณีการจัดฟันแพ้น้ำ (จำนวน 103 คดี)

กระบวนการ	จำนวนคดี	ร้อยละ
1. ช่องทางการร้องเรียน		
• ข้อร้องเรียนจากบุคคลต่อ สสจ./สบส.	42	40.8
• ข้อร้องเรียนที่ส่งต่อมาจากหน่วยงานอื่น เช่น ศูนย์ดำรงธรรมฯ เป็นต้น	36	35.0
• การเฝ้าระวังของหน่วยงานที่รับผิดชอบเอง	18	17.5
• คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายต่อตำรวจ	7	6.8
2. การสืบข้อเท็จจริง		
• หน่วยงานที่รับผิดชอบประสานงานให้ตำรวจสืบ	52	50.5
• หน่วยงานที่รับผิดชอบสืบเอง	51	49.5
3. การขอหมายค้น		
• ประสานให้ตำรวจเป็นผู้ขอ	54	52.4
• ไม่มีการขอ	41	39.8
• หน่วยงานที่รับผิดชอบขอเอง	8	7.8

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กระบวนการ	จำนวนคดี	ร้อยละ
4. การวางแผนการจับกุม		
• หน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกับตำรวจ	92	89.3
• หน่วยงานที่รับผิดชอบวางแผนเอง	11	10.7
5. การใช้การปฏิบัติการอำพราง		
• ใช้	74	71.8
• ไม่ใช้	29	28.2
6. การมีทันตแพทย์ร่วมปฏิบัติการด้วย		
• ไม่มี	57	55.3
• มี	46	44.7
7. การจับกุม		
• หน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกับตำรวจในการจับกุม	96	93.2
• หน่วยงานที่รับผิดชอบจับกุมเอง	7	6.8

ในการบังคับใช้กฎหมายกรณีการจัดฟันแฟชั่นข้างต้น พบว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจตามกฎหมายจำนวน 5 ฉบับในการดำเนินการ ซึ่งในแต่ละคดีอาจจะมีการใช้อำนาจตามกฎหมายมากกว่า 1 ฉบับ จากการดำเนินการ 103 คดี กฎหมายที่ใช้ส่วนใหญ่ คือ พ.ร.บ. สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 (ร้อยละ 96.1) รองลงมา คือ พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 (ร้อยละ 92.2) และ พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (ร้อยละ 57.3) ตามลำดับ ซึ่งคดีส่วนใหญ่มีการลงโทษตามฐานความผิดในการประกอบกิจการสถานพยาบาลโดยไม่ได้รับอนุญาตตาม ม.16 แห่ง พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541

(ร้อยละ 92.2) รองลงมาเป็นการดำเนินกิจการสถานพยาบาลโดยไม่ได้รับอนุญาตตาม ม.24 แห่ง พ.ร.บ. สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 (ร้อยละ 86.4) เป็นการที่ผู้ที่มีได้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม มาทำการประกอบวิชาชีพทันตกรรมหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้มีสิทธิประกอบวิชาชีพดังกล่าว โดยมีได้ขึ้นทะเบียนหรือไม่ได้รับใบอนุญาตฯ ตาม ม.28 แห่ง พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 (ร้อยละ 85.4) และเป็นการขายสินค้าที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสั่งห้ามขายตาม ม.56 แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (ร้อยละ 55.3) ตามลำดับ (ดังตารางที่ 4 และ 5)

ตารางที่ 4 กฎหมายที่พนักงานเจ้าหน้าที่นำมาใช้ในการดำเนินการกรณีจัดฟันแฟชั่น (จำนวน 103 คดี)

กฎหมายที่นำมาใช้ดำเนินการ	จำนวนคดี	ร้อยละ
1. พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541	99	96.1
2. พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537	95	92.2
3. พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522	59	57.3
4. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	11	10.7
5. ประมวลกฎหมายอาญา	9	8.7

หมายเหตุ การดำเนินการในแต่ละคดี อาจมีการใช้อำนาจตามกฎหมายมากกว่า 1 ฉบับ

ตารางที่ 5 ฐานความผิดที่ใช้ในการลงโทษกรณีจัดฟันแพ้น (จำนวน 103 คดี)

ฐานความผิดที่ใช้ในการลงโทษกรณีจัดฟันแพ้น	จำนวนคดี	ร้อยละ
1. ประกอบกิจการสถานพยาบาลโดยไม่ได้รับอนุญาต (ม.16 พ.ร.บ.สถานพยาบาลฯ)	95	92.2
2. ดำเนินการสถานพยาบาลโดยไม่ได้รับอนุญาต (ม.24 พ.ร.บ.สถานพยาบาลฯ)	89	86.4
3. ประกอบวิชาชีพทันตกรรมโดยไม่ได้รับอนุญาต (ม.28 พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรมฯ)	88	85.4
4. ขายสินค้าที่ห้ามขาย (ม.56 พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภคฯ)	57	55.3

หมายเหตุ การตัดสินลงโทษในแต่ละคดี อาจมีการลงโทษ 1 ฐานความผิด หรือมากกว่า 1 ฐานความผิด

สรุปและอภิปรายผล

กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีการจัดฟันแพ้นมี 7 ฉบับ แต่มีการใช้ในการดำเนินงานเพียง 5 ฉบับ ส่วนใหญ่คือ พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 และ พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 อาจเนื่องจากมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องค่อนข้างชัดเจน ไม่ต้องตีความซับซ้อน กฎหมายส่วนน้อยที่มีการใช้ในการดำเนินคดี คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา ที่ต้องมีคำกล่าวหา ก่อน (คำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ) จึงจะดำเนินคดีได้ ส่วน พ.ร.บ.ที่ไม่พบว่ามีการนำไปใช้ในการดำเนินคดีแต่อย่างใด ได้แก่ พ.ร.บ.เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 อาจเป็นเพราะมีการตีความว่า การจัดฟันแพ้นนั้นมิใช่วัตถุประสงค์ที่ไม่เข้าข่ายเป็นการประกอบวิชาชีพทันตกรรม ทำให้อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดฟันแพ้นไม่ถูกจัดเป็นเครื่องมือแพทย์ และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 นั้นบังคับใช้กรณีการจัดฟันแพ้นที่มีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์ และต้องมีการแจ้งกล่าวหาหรือกล่าวโทษเท่านั้น⁽⁸⁾

ซึ่งการจัดการโดยกฎหมายแต่ละฉบับขึ้นอยู่กับบริบทของเหตุการณ์หรือพฤติการณ์ที่กระทำผิด อย่างไรก็ตาม พบว่า กฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับปัญหาการจัดฟันแพ้น จึงควรปรับปรุงกฎหมาย ดังนี้ (1) แก้ไขคำนิยาม

"ขาย" ตามมาตรา 3 และแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมตามมาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522⁽⁹⁻¹⁰⁾ (2) แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ.วิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537⁽⁶⁾ (3) ประกาศให้สินค้าลวดดัดฟันหรือวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดฟันแพ้น ให้เป็นเครื่องมือแพทย์ตามมาตรา 4 และมาตรา 6 (10) แห่ง พ.ร.บ.เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551⁽¹¹⁾

และเนื่องจากมีหน่วยงานเฉพาะที่รับผิดชอบในการใช้กฎหมายแต่ละฉบับในการดำเนินงานกรณีการจัดฟันแพ้น จึงต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดฟันแพ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ และนำมาตรการด้านการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และอันตรายในการจัดฟันที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งมาตรการอื่น ๆ มาเผยแพร่แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักและการรับรู้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. มาตรการทางวิชาการ หน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะทันตแพทยสภา สคบ. สบส. และอย. ควรที่จะ
 - ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย
 เฉพาะที่เสี่ยงต่อการมีค่านิยมในการจัดฟันแพ้น (เช่น

กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มนักเรียน นักศึกษา) รวมทั้งต่อผู้บริโภคทั่วไปในวงกว้าง ผ่านทางสื่อวิทยุ/โทรทัศน์/สื่อออนไลน์/สังคมออนไลน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่เข้าถึงได้ เกี่ยวกับความรู้ในการจัดฟันที่ถูกต้อง การเลือกสถานพยาบาลที่จะไปใช้บริการจากทันตแพทย์ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากลวดดัดฟันแฟชั่น อันตรายจากการจัดฟันเถื่อน/การจัดฟันแฟชั่นหรือการจัดฟันโดยบุคลากรที่ไม่มีองค์ความรู้ในการจัดฟันที่ถูกต้อง ตัวอย่างของการได้รับอันตรายจากการจัดฟันแฟชั่น รวมทั้งช่องทางการร้องเรียนที่ผู้บริโภคสามารถแจ้งเบาะแสได้

- ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับผู้ประกอบการและผู้จัดการตลาดนัดเกี่ยวกับข้อกฎหมายและอันตรายต่าง ๆ จากการจัดฟันแฟชั่น

- ให้นำเรื่องความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากการจัดฟันแฟชั่นและความรู้ที่เกี่ยวข้อง มาบรรจุลงในหลักสูตรวิชาสุขศึกษา หัวข้อการระวังเกี่ยวกับการบริโภคสื่อที่ถูกต้อง หรือมีการสอดแทรกเข้าไปในวิชาการเรียนการสอน

2. มาตรการทางสังคมในมหาวิทยาลัย โรงเรียนและชุมชน

- สร้างภาพลักษณ์ของการจัดฟันแฟชั่นว่า "ไม่ใช่ของที่ดีและมีอันตราย" เหมือนกับการรณรงค์ว่า "การให้เหล้าเท่ากับการแข่ง"

- กำหนดเป็นวาระในการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองของนักศึกษาและนักเรียนในวันปฐมนิเทศ

- การออกกระเปียบของมหาวิทยาลัย/โรงเรียนในการห้ามนักศึกษา/นักเรียนจัดฟันแฟชั่น

- จัดตั้งเครือข่ายที่เข้มแข็งในการเฝ้าระวังการจัดฟันแฟชั่นในสถานศึกษา/ชุมชน เช่น เครือข่ายออย.น้อย โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สภาเด็ก ฯลฯ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนสามารถคุ้มครอง

สิทธิของตนเองได้ รวมถึงมีช่องทางในการแจ้งข้อมูลเบาะแสหรือการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง

- รณรงค์ผ่านสื่อโซเชียลต่าง ๆ โดยมีการนำดารา นักแสดง นักร้องมาเป็นพรีเซ็นเตอร์ และควรมีการให้ความรู้แก่กลุ่มคนเหล่านี้ด้วย เพราะเป็นแฟชั่นที่กลุ่มคนเหล่านี้มักจะเป็นแบบอย่างให้คนทั่วไปทำตาม

3. มาตรการอื่นๆ

- ให้งานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำหนังสือราชการแจ้งเตือนคลินิกทันตกรรม และขอความร่วมมือให้ถอดฟันแฟชั่นให้กับผู้มีความประสงค์จะถอดฟันแฟชั่นโดยไม่คิดมูลค่า

- ประสานความร่วมมือกับทันตแพทย์สภาเพื่อขอความร่วมมือให้ส่งทันตแพทย์เพื่อร่วมออกหน่วยตรวจสุขภาพฟันในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าบุคคลใดบ้างที่ได้รับการจัดฟันแฟชั่น เพื่อจะดำเนินการแก้ไขให้ทันทั่วทั้ง

- สบส. ควรมีนโยบายและดำเนินการให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นสายลับลูกค้า (customer spy) เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและแจ้งข้อมูลเบาะแสการจัดฟันแฟชั่นในชุมชน

- การพัฒนาระบบการคุ้มครองผู้บริโภคให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพทั้งในหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น พัฒนาศักยภาพของบุคลากรผู้ดำเนินการ เพิ่มจำนวนบุคลากรให้เพียงพอ และพัฒนาระบบการดำเนินงานรับเรื่องและจัดการเรื่องร้องเรียนในพื้นที่ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและรวดเร็ว

- ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางแก้ไขต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเคราะห์ในการศึกษานี้ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาดำเนินการปรับปรุงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. ธงชัย วชิรโรจน์ไพศาล. จากแฟชั่นจัดฟันสู่ “จัดฟันแฟชั่น” ได้ไม่คุ้มเสีย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์; 2552.
2. คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ 1/2549 เรื่อง ห้ามขายสินค้าลวดดัดฟันแฟชั่นเป็นการชั่วคราว สั่ง ณ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 123 ตอนพิเศษ 33 ง (ลงวันที่ 3 มีนาคม 2549).
3. สุรภา ศรีอรุณทัย. การศึกษาลักษณะฟันผุและการปล่อยไอออนโลหะของอุปกรณ์จัดฟันแฟชั่นและอุปกรณ์จัดฟัน มาตรฐานในน้ำลายเทียม. [อินเทอร์เน็ต]. 2556 [เข้าถึงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2559]. เข้าถึงได้จาก <http://www.rsu.ac.th/rri/researchreadarticle.php?status=2lang=&id=374&idyear=2556>
4. ศูนย์ความเป็นเลิศแห่งชาติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและของเสียอันตราย (ศสอ.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ฐานความรู้เรื่องความปลอดภัยด้านสารเคมี “จัดฟันแฟชั่น” ใน Chemtrack Newsletter ฉบับที่ 1 เดือน กันยายน พ.ศ. 2552. [อินเทอร์เน็ต]. 2552 [เข้าถึงเมื่อ 14 ก.พ 2559]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.chemtrack.org/Doc/F610.pdf>
5. คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ 10/2552 เรื่อง ห้ามขายสินค้าลวดดัดฟันแฟชั่น สั่ง ณ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 126 ตอนพิเศษ 136 ง (ลงวันที่ 18 กันยายน 2552).
6. ทันตแพทยสภา. พระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ.2537. [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 20 ก.พ. 2559]. เข้าถึงได้จาก: <http://dentalcouncil.or.th/regulation/dental1/wru2537.pdf>
7. เกียรติศักดิ์ จิรโสติกุล, ศศิเพ็ญ โมโนยกุล, ศิริพร อนันตพงศ์ และอารีวรรณ ปั่นแก้ว. พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 พร้อมด้วยกฎกระทรวงและประกาศกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.2541. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี; 2546.
8. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124, ตอนที่ 27ก (ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2550).
9. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และพ.ศ.2541. [อินเทอร์เน็ต]. 2556. [เข้าถึงเมื่อ 20 ก.พ 2559]. เข้าถึงได้จาก: http://www.ocpb.go.th/download/law/พระราชบัญญัติ_1.pdf
10. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 133 ตอนพิเศษ 277 ง (ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2559).
11. พระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136, ตอนที่ 56 ก (ลงวันที่ 30 เมษายน 2562).